

РОЗДІЛ II. ПРОБЛЕМИ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК 373.5.014.3.018(410)

К. В. Гарашук

Житомирський державний
університет імені Івана Франка

РОЗШИРЕНІ ШКОЛИ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ СТРУКТУРНИЙ КОМПОНЕНТ СИСТЕМИ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

У статті досліджені особливості діяльності нових типів загальноосвітньої середньої школи Великої Британії (на прикладі «розширених шкіл»). Зокрема, визначено роль і місце «розширених шкіл» у системі сучасної британської середньої освіти; окреслено можливості творчого використання британського досвіду функціонування «розширених шкіл» у системі української загальної середньої освіти. Доведено, що вивчення позитивного впливу «розширених шкіл» на якість освіти суспільства в цілому може стати важливим фактором наближення вітчизняної школи до потреб сучасного життя, посприяти інтеграції України у світове освітнє середовище.

Ключові слова: середня освіта, освітня система, розширені школи, освітні реформи, освітні послуги, послуги з охорони здоров'я, соціальні послуги, британське шкільництво.

Постановка проблеми. На сучасному етапі Міністерство освіти та навчок Об'єднаного Королівства Великої Британії активно розвиває концепцію розширених шкіл, позитивними рисами яких є те, що вони діють як координаційні центри різних послуг для сімей та громади (догляд за дітьми, соціальні послуги та послуги, спрямовані на збереження фізичного і психічного здоров'я, освіта дорослих та сімейне навчання, навчальна підтримка, доступ до ІКТ, спортивні види діяльності, організація дозвілля). Ініціатива створення розширених шкіл має свій історичний контекст. Дослідники А. Дайсон [11], А. Мілворд та Л. Тодд [8] вважають відправною точкою розвитку лейбористської освітньої політики щодо «розширених шкіл» доповідь «Заклад соціальної маргіналізації» (Social Exclusion Unit), у якій констатувалася наявність низької успішності учнів у школах, розташованих у соціально занедбаних громадах. Оскільки освіта є ще й основним шляхом подолання соціального відчуження, лейбористський уряд усвідомив нагальну необхідність розширення місії шкіл. Британські освітяни також дійшли висновку, що існуючі школи та освітня система в їх сучасному стані не здатні задовольнити нагальні вимоги суспільства. Отже, вони не можуть адекватно працювати в галузях, які стосуються соціальних, емоційних та культурних потреб молоді без спеціального забезпечення таких послуг. Отже, школи набули нової соціальної ролі – центрів із переважним залученням територіальних громад до розширеного комплексу послуг. Інші відомства й установи мали надавати комплексну підтримку школярам та їх батькам.

Законодавчою основою для створення розширених шкіл, які надають широкий спектр послуг із збереження здоров'я, соціальних та інших

послуг, стала низка державних документів: Законодавчий Акт «Школи, що досягають успіху» (Schools achieving success) (2001р.), котрий містив рекомендації стосовно усунення бар'єрів для шкіл у наданні підтримки батькам учнів і місцевим громадам; Закон «Про освіту» (2002 р.), згідно з яким органи управління школами отримували право впроваджувати соціальні послуги у школах; Програма «Кожна дитина має значення» (Every Child Matters) (2005 р.), спрямована на заохочення співпраці шкіл та інших соціальних інституцій [9].

Розширені школи є інноваційним структурним компонентом у шкільній освіті розвинених англомовних країн світу, який забезпечує надання широкого спектру послуг для того, щоб задовольнити потреби своїх учнів, їх сімей і громади в цілому.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми розвитку та функціонування загальної середньої освіти Великої Британії стали предметом розгляду українських та російських науковців: В. Вознюк [1], О. Джуринського [2], З. Малькової [3], О. Локшиної [4], А. Сбруєвої [5], М. Соколової [6], І. Чистякової [7] та ін. На наш погляд, особливо слухним є вивчення позитивного досвіду інтеграції соціальних та освітніх послуг у розширених школах Великої Британії. Довготривалі структурні реформи в системі освіти цієї країни, розширивши традиційну освітню пропозицію, підвищили якість послуг, що значною мірою сприяло задоволенню постійно змінюваних потреб учнів, їх батьків та членів громади загалом.

Мета статті – виявити особливості діяльності нових загальноосвітніх середніх закладів Великої Британії (на прикладі розширених шкіл).

Завдання дослідження:

- визначити роль і місце розширених шкіл у системі сучасної британської середньої освіти;
- окреслити можливості творчого використання британського досвіду функціонування розширених шкіл у системі вітчизняної загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Розширені школи виникли внаслідок зміни мислення, яке відійшло від програм, де різні установи, агенції, особистості працюють ізольовано один від одного. Актуальним став об'єднувальний «холістичний» підхід у вирішенні освітніх, соціальних, емоційних та фізичних потреб учнів.

В англійських та американських науково-педагогічних джерелах використовуються такі інтерпретації поняття «розширена школа»: «школа нової спільноти», «інноваційна школа». «Розширені школи» (школи з розширеним спектром соціальних та інших послуг) часто сприймаються як такі, що відповідають потребам сучасного й майбутнього суспільства.

Дотепер концепт «розширена школа» пояснюється як рух, що є відповіддю місцевої спільноти на гострі проблеми сьогодення, ставлячи школу в центр громадського життя. Ключові риси даного феномену:

- чітко сформульовані мета та завдання;
- лідерство;
- адміністративна досконалість;
- послідовне, довготривале фінансування з різних джерел (приватних і державних);
- участь батьків у житті школи;
- правильно підібране місце розташування школи;
- можливості для розширеного навчального плану та для позакласних занять.

Так, клініки на базі школи, сімейні центри надають підтримку й допомогу молодим людям та їх сім'ям в оптимізації їх освітніх можливостей. Інші підходи до розширених шкіл включають реконцептуалізацію та реорганізацію надання освітніх послуг і послуг з охорони здоров'я. На нашу думку, такі підходи є спробою трансформувати школи в центральний компонент суспільства через їх скоординоване та інтегроване забезпечення послуг щодо захисту здоров'я, людських прав, освітніх послуг. Доступність і залучення до співпраці, гнучкість і відповідність потребам суспільства є ключовими рисами забезпечення цих послуг.

Моделі розширених шкіл у Сполученому Королівстві фокусуються більше на освітньому (сімейна грамотність, комп'ютерні класи для дорослих), ніж на соціально та економічно обґрунтованому підході (сімейна терапія, наркологічні консультаційні центри, як у США). Національні опитування засвідчили, що діяльність розширених шкіл найбільше впливає на ті категорії суспільства, які безпосередньо мають стосунок до їх функціонування.

1. Вплив на учнів. Залучення учнів, їх сімей, членів місцевої громади до шкільного життя позитивно вплинуло на досягнення учнів, відвідування школи, поведінку. Навчання отримало новий імпульс, оскільки школа стала не просто місцем, де діти отримували освіту, а ресурсним центром, установою для підтримки всієї громади в цілому.

Модифікуючи зміст та контекст освіти, «розширені школи» позитивно впливають на досягнення, поведінку та ставлення учнів до освіти. Школи забезпечують відповідні адекватні види діяльності та зручності, що підвищує мотивацію учнів. Мультиінституціональна співпраця особливо ефективно задовольняє потреби учнів та їх сімей, а також є засобом подолання перешкод у відвідуванні та досягненнях учнів через розроблені холістичні стратегії [8].

2. Вплив на шкільний персонал. Сфера додаткових освітніх послуг передбачає широке залучення, передусім, педагогів. Навантаження

вчителів зазнало як позитивного, так і негативного впливу. Хоча навантаження може зрости, однак зазвичай воно зменшується, оскільки саме поняття «розширених шкіл» допускає деякий ступінь реструктуризації, забезпечення школи новими кадрами та ресурсами. Отже, наявність підтримки спеціаліста у школі – важливий момент у вирішенні специфічних потреб учнів. Адміністративна підтримка дозволяє вчителям зосередитися на викладанні.

3. Вплив на батьків та сім'ї. Розширені школи позитивно впливають на батьків через залучення їх до шкільного життя й до навчання їх дітей. Також ці заклади змінюють ставлення батьків до школи, спонукаючи їх користуватися зручностями та послугами, доступними в розширеній школі. Такий підхід відкриває батькам доступ до послуг та професійної допомоги, що поглиблює їх знання та вміння. Крім того, розширені школи покращують взаємини між батьками й дітьми, сприяючи формуванню міцної родини.

4. Вплив на громаду. Розширені школи роблять позитивний внесок у розвиток місцевої спільноти, забезпечуючи динамічну основу, на якій згуртовуються багато інших закладів та організацій. Соціальне забезпечення й послуги об'єднуються, розташовуючись навколо «ядра» – розширеної школи. Тож це призводить до ефективнішого надання послуг та збільшення їх доступності. Наразі потребують вирішення проблеми в наданні професійної допомоги етнічним меншинам, у забезпеченні збалансованого впливу на суспільство в цілому.

Нині існує шість основних типів або сфер надання послуг у розширеній школі:

1. Додаткові навчальні послуги (Additional Schooling Provision): навчальні програми; дозвілля.

2. Послуги, пов'язані з потребами місцевої громади (Community Provision): навчальні програми; дозвілля; зв'язок із суспільством.

3. Послуги, пов'язані з дошкільною підготовкою (Early Years Provision): ясла; дошкільні дитячі групи.

4. Послуги, пов'язані з потребами сім'ї / батьків (Family / Parent Provision): залучення батьків до роботи школи; сім'я – послуги спеціалістів; сім'я – спеціальне навчання.

5. Надання послуг іншими установами (Other Agency Provision): медичні заклади; молодіжні центри; соціальні послуги; волонтерські організації; зв'язки з поліцією.

6. Спеціальні послуги (Specialist Facilities): мистецтво; спорт; бібліотечна справа; бізнес-центри [10].

Завжди існує варіативність як у кількості, так і в певному наборі цих напрямів, а також у складності та в частоті надання послуг. Важко знайти школу, яка б надавала всі послуги, хоча такі приклади існують на рівні й початкової, і середньої школи.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Потреби інтеграції України у світовий економічний простір, у світове культурне середовище зумовлюють необхідність кардинальних змін у багатьох сферах життя, особливо в освітній. Для української освіти є доцільним вивчення феномену «розширених шкіл», їх позитивного впливу на якість освіти суспільства загалом, з метою подальшого запозичення досвіду роботи таких закладів.

Позитивний вплив розширених шкіл на учнівську та батьківську спільноти, а також на все суспільство пов'язаний, передусім, із розширенням спектру надання позанавчальних послуг. Через залучення дітей та батьків до життя школи підвищуються якісні та кількісні показники учнівських досягнень, позитивно змінюється поведінка учнів; активно задіяні в навчальному процесі батьки змінюють своє (інколи негативне) ставлення до школи, поглиблюють знання з педагогічних дисциплін, тренують свої навички (наприклад, користування ПК). Завдяки спільній роботі батьків та дітей зміцнюються родини, налагоджуються взаємини, зростає взаєморозуміння.

Досвід діяльності розширених шкіл свідчить про позитивні результати, досягнуті в розв'язанні багатьох складних освітніх і соціальних проблем. Мислення «нового часу» передбачає об'єднуючий, холістичний підхід щодо задоволення освітніх, культурних та емоційних потреб індивіда. Отже, українська освітня галузь може скористатися педагогічним надбанням розширених шкіл, що, у свою чергу, посприє інтеграції України у світове освітнє середовище.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вознюк В. Організація дозвілля як соціальна послуга в системі загальної середньої освіти Великобританії / В. Вознюк // Порівняльно-педагогічні студії. – 2012. – № 4. – С. 61–66.
2. Джури́нский А. Н. Развитие образования в современном мире : [учебн. пособ. для студ. высш. уч. завед.] / А. Н. Джури́нский. – 2-е изд., испр. и дополн. – М. : Владос, 2004. – 240 с.
3. Малькова З. А. Школа и педагогика за рубежом / З. А. Малькова. – М. : Просвещение, 1983. – 192 с.
4. Локшина О. І. Про розвиток шкільної освіти Англії на сучасному етапі // Педагогіка і психологія. – 2001. – № 2. – С. 119–127.
5. Сбруева А. А. Освітні реформи 80-х – 90-х рр. ХХ ст. : англійський досвід / А. А. Сбруева // Вісник Житомирського педагогічного університету. – 2003. – Вип. 10. – С. 105–110.
6. Соколова М. А. Сравнительная педагогика : [курс лекций (спецкурс) для студентов пед. ин-тов] / М. А. Соколова, Е. Н. Кузьмина, М. Л. Родионов. – М. : Просвещение, 1978. – 192 с.
7. Чистякова І. А. Організаційно-педагогічні засади діяльності інноваційних шкільних мереж Великої Британії : монографія / І. А. Чистякова ; Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми : Мрія, 2013. – 181 с.
8. Cummings C. Evaluation of the Full Service Extended School Initiative : Final Report / [C. Cummings, A. Dyson, D. Muijs, I. Papps, D. Pearson et al.]. – Annesley, Nottingham : DfES Publications, 2007. – 197 p.

9. DfES (Department for Education and Skills) / DH (Department of Health). Extended schools and health services – working together for better outcomes for children and families. – Bristol, 2006. – 16 p.

10. DfES (Department for Education and Skills). Extended services : Supporting School Improvement. – Annesley, Nottingham : DfES Publications, 2006. – 15 p.

11. Dyson A. Study of Extended Schools Demonstration Projects [Electronic resource] / A. Dyson, A. Millward, L. Todd. – London : Department for Education and Skills, 2002. [Electronic resource]. – URL :

<http://www.dfes.gov.uk/research/data/uploadfiles/RB381.doc>.

РЕЗЮМЕ

Гаращук К. В. Расширенные школы как инновационный структурный компонент системы среднего образования Великобритании.

В статье исследованы особенности деятельности новых типов общеобразовательной школы Великой Британии (на примере «расширенных школ»). В частности, определены роль и место «расширенных школ» в системе современного британского среднего образования; очерчены возможности творческого использования британского опыта функционирования «расширенных школ» в системе украинского среднего образования. Доказано, что изучение позитивного влияния «расширенных школ» на качество образования общества в целом может стать важным фактором приближения отечественной школы к потребностям современной жизни, способствовать интеграции Украины в мировую образовательную среду.

Ключевые слова: *среднее образование, расширенные школы, реформы образования, образовательные услуги, услуги по охране здоровья, социальные услуги, британская система среднего образования.*

SUMMARY

Haraschuk K. Extended schools as an innovative structural component of the system of secondary education of Great Britain.

The article focuses on the specifics of the provision of the services provided by British extended schools. Extended services are designed primarily to raise standards of achievement and allow children to realize their full potential in an environment where education is valued.

The tasks set by extended schools are determined: their services help parents to balance work and family commitments, develop parenting skills, become involved in children's learning and support them in their efforts, and broaden the range of pupils' interests. Extended schools are encouraged to work in partnership with neighboring schools, local statutory, voluntary or community agencies or groups, to provide a more integrated set of support services, to be able to identify people requiring help and organize it in the quickest possible time. The main types of available activities (after-school clubs and summer schemes; study support; play and recreation; sport and fitness classes; drama; music; ICT, cookery and language lessons; arts, crafts and other special interest clubs; volunteering, business and enterprise activities) are highlighted by the author. It is stated that the services offered by the school might include childcare, learning and recreational activities for all members of the community.

A network of cooperation of the extended school with suppliers of social services at the present stage is considered. The author stresses that extended schools recognize the need to work in partnership with other agencies (such as health and social care) to help children and young people achieve their potential. The activities provided by each school are designed according to the particular pupil, family and community needs that have been identified. These services are mostly provided around the core school day either at a nearby school, or facility under the supervision of dedicated staff. It is believed that easier access to multi-disciplinary teams favours both pupils and teachers.

The article emphasizes on the important objectives of this innovation – to provide extra help to children falling behind their peers, to find the best way to help an individual pupil to learn, to look at both the pupil’s learning needs and at overcoming barriers to learning that may come from outside the school. Pupils can benefit through early support so that these problems do not get in the way of their learning, and teachers are able to concentrate on teaching. Pupils achieving high standards can be offered more challenging work to stretch them further. It has been summarized that the implementation of extended schools contributes to modern educational process making it more efficient, and enhancing the competitiveness of each individual school and the education system as a whole.

Key words: *secondary education, extended schools, educational services, health services, social services, educational reform, British secondary education system.*